

Починкова М.Н.

**ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТЕКСТА В ДИСТАНЦИОННОМ КУРСЕ
ФИЛОЛОГИЧЕСКОГО НАПРАВЛЕНИЯ ПО ПРАКТИКУМУ УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА
В ОБУЧЕНИИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ**

В статье раскрыты особенности использования текста в дистанционном курсе филологического направления с учетом основных положений коммуникативно-когнитивной парадигмы. Представлены методические и филологические требования к тексту, который используется в дистанционном курсе.

Ключевые слова: дистанционное обучение, коммуникативно-когнитивная парадигма, социокультурная компетентность, терминологический запас, критерии отбора текстов.

Pochinkova M.N.

**FEATURES OF USE OF THE TEXT IN A REMOTE DISTANCE COURSE OF A PHILOLOGICAL
DIRECTION ON A PRACTICAL WORK OF THE UKRAINIAN LANGUAGE IN TRAINING
OF THE FUTURE TEACHERS OF INITIAL CLASSES**

In article features of use of the text in a remote distance course of a philological direction taking into account substantive provisions kommunikativno-kognitivnoy paradigms are opened. Methodical and philological requirements to the text which is used in a remote course are presented.

Key words: remote studying, communicative-cognitive paradigm, criteria of selecting texts, socio-cultural competence, terminological word stock.

УДК 378.046-021.68:[37.015.31:51.081.1]

Примакова В.В.

**СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ
ДО ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ НАУКОВОЇ КАРТИНИ СВІТУ**

У статті розглядається проблема підготовки педагогів у післядипломній освіті до формування у молодших школярів наукової картини світу, визначено і охарактеризовано структурні компоненти готовності до означеної діяльності.

Ключові слова: готовність вчителів початкових класів, наукова картина світу, структура готовності, підготовка у післядипломній освіті.

В умовах стрімких змін у різних сферах життя людини надзвичайно актуальною стає націленість сучасної освіти на майбутнє, на розв'язання проблем, що постійно виникають у динамічному інформаційному, економічному, соціокультурному просторі. Ключовою в сучасній педагогічній науці є проблема підвищення фахового рівня педагогічних кадрів, покликаних розв'язувати багато важливих завдань системи освіти. Одним із них, як зазначено в Національній доктрині розвитку освіти України, є забезпечення "формування у дітей і молоді цілісної наукової картини світу і сучасного світогляду" [1]. Здійснювати ефективну підготовку педагогічних кадрів до зазначеної діяльності, забезпечувати можливість їх навчання протягом життя та професійного самовдосконалення покликана система післядипломної освіти. Відтак одним із важливих питань, що знаходиться сьогодні у центрі педагогічної думки, є готовність вчителів початкових класів до формування в учнів наукової картини світу.

Щоб формувати у дитини об'єктивні уявлення про навколишній світ, про його цілісний образ, учитель має бути озброєний системними знаннями з даної проблеми, володіти певними вміннями і навичками, які допоможуть якісному виконанню такої роботи. Допомогти учням орієнтуватися у складних перетвореннях, що постійно відбуваються в світі, не розгубитися у вирі інформації, що потрапляє з різних джерел, має грамотний педагог, на якого покладено подвійну відповідальність: шляхом самоосвіти підвищувати

власний кругозір і фаховий рівень та сприяти створенню у своїх вихованців адекватних уявлень про світ на основі побаченого, почутого, прочитаного. У зв'язку з цим, вважаємо важливими визначення структури готовності педагога до формування наукової картини світу у молодших школярів та розгляд і характеристика основних її компонентів. З цією метою звернемося спочатку до поглядів на проблему сучасних науковців.

Проблема готовності вчителів до різних видів педагогічної діяльності досліджена у працях сучасних науковців О.Абдулліної, В.Борисова, Л.Кондрашової, Н.Кузьміної та інших. У працях О.Мороз, В.Олійника, А.Щербакова висвітлені питання підвищення фахової підготовки й удосконалення педагогічних кадрів. Розв'язанню проблем гуманізації освіти у системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів присвятили свої дослідження науковці А.Зубко, М.Кларин, Г.Сагач, Т.Сущенко та інші. Різні аспекти формування готовності педагогів до професійної діяльності в системі післядипломної освіти вивчали Л.Гончаренко, С.Крисюк, Н.Протасова, О.Сухомлинська та інші. Визначенню та обґрунтуванню структури готовності до педагогічної діяльності присвятили свої дослідження Ф.Гоноболін, А.Деркач, Н.Кузьміна, Л.Орлан, А.Щербаков та інші. Психологічний аспект відповідної готовності розглядали у своїх працях Г.Костюк, І.Зимня, Л.Уманський та інші. Теоретичні основи формування готовності педагогів до інноваційної діяльності – О.Козлова, В.Снар; професійно-особистісних якостей учителів-предметників – В.Вітюк; розвиток професіоналізму молодого вчителя та формування його духовної культури О.Бабченко, Б.Дьяченко тощо.

Отже, аналіз наукової літератури свідчить про посилений інтерес з боку вчених до окресленого напрямку педагогічної думки та високий ступінь розробленості питань готовності педагогічних кадрів до професійної діяльності у системі післядипломної освіти. Проте недостатньо дослідженим залишається питання підготовки вчителів у системі післядипломної освіти до формування наукової картини світу в учнів, зокрема молодших школярів, результатом якої є готовність педагогів до означеної діяльності.

Мета статті: дослідити проблему готовності вчителів початкових класів до формування наукової картини світу в учнів, окреслити структуру такої готовності та охарактеризувати зміст основних її компонентів.

Готовність до діяльності взагалі сучасні науковці розглядають по-різному: як складне системне утворення, що має певні компоненти (Л.Кондрашова, В.Крутецький, В.Сластьонін, А.Щербаков), як особистісну якість або стан, що забезпечують ефективність професійної діяльності (Б.Ананьев, М.Д'яченко, С.Рубінштейн), як цілісне інтегроване особистісне утворення, яке містить у собі певні здібності, спрямовані на позитивні зрушення й досягнення результату (О.Абдулліна, Є.Білозерцев, Л.Гончаренко, О.Мороз). Дослідження з даних питань дозволяють розглянути проблеми готовності педагогів, зокрема вчителів початкових класів, до різних видів професійної діяльності з урахуванням особливостей освіти, підвищення її якості відповідно до вимог суспільства.

З метою визначення сучасного стану готовності вчителів початкових класів до формування у молодших школярів наукової картини світу було проведено анкетування вчителів початкових класів Херсонської, Кіровоградської, Сумської та Чернігівської областей (792 респондента). Його результати засвідчили, що більшість педагогів не розуміє або не досить чітко визначає сутність поняття “наукова картина світу”, що можна пояснити наявним протиріччям між вимогами до розв'язання даного освітнього завдання, окреслених і закріплених в освітянських нормативних документах, та відсутністю детальної інформації з окресленого питання в змісті підготовки майбутніх і дипломованих учителів початкових класів. Проте більшість вчителів початкових класів усвідомлює необхідність розуміння суті поняття “наукова картина світу” і важливість підготовки з питання її формування в учнів, оскільки це впливатиме на наукову картину світу учителя. Педагоги підкреслили доцільність включення в навчальний план підготовки вчителів початкових класів спеціальних лекцій та семінарів з окресленого питання. Необхідними ж умовами відповідної готовності вважаємо наявність у вчителя ґрунтовних знань з педагогіки, психології, філософії, наукознавства та

методик викладання різних навчальних предметів; володіння знаннями про принципи реалізації та особливості використання інтеграційного підходу в практиці роботи початкової школи; забезпечення мотивації вчителя до такої роботи; спрямування його на оволодіння інноваційними технологіями, відповідними методами і прийомами роботи на уроках, що дозволять зробити процес організації інтегрованого навчання більш ефективним.

Результатом комплексної цілеспрямованої роботи у післядипломній освіті з підготовки вчителів початкових класів до формування наукової картини світу буде готовність педагогів до виконання зазначеної діяльності. Для досягнення бажаного результату необхідно визначити структуру готовності вчителя початкових класів у післядипломній освіті до формування наукової картини світу учнів.

Різні дослідники у структурі професійної готовності вбачали різноманітні компоненти. Ю.Бабанський виділив такі компоненти навчальної діяльності: цільовий, стимулюючо-мотиваційний, змістовий, операційно-діяльнісний, контрольно-регулюючий, оціночно-результативний. [2, с.134]. М. Дьяченко та Л. Кандибович у структурі професійної готовності визначили наступні: мотиваційний, орієнтаційний, операційний, вольовий, оцінний [3]. А. Деркач, Л. Орбан пропонують мотиваційний, когнітивний, гностичний, емоційно-вольовий, оцінний компоненти [4]. Л. Кондрашова структуру готовності до педагогічної діяльності подає у вигляді системи таких компонентів: мотиваційний, морально-орієнтаційний, пізнавально-операційний, емоційно-вольовий, психофізіологічний, оцінний [5].

Компоненти структури готовності ризняться залежно від особливостей певного виду професійної діяльності, проте мають багато спільного, оскільки розглядаються у взаємозв'язку та взаємозалежності, являючи собою разом відкриту динамічну систему. Отже, дослідивши і взявши до уваги компоненти готовності до різних видів професійної діяльності педагогів, визначаємо готовність вчителів до формування наукової картини світу молодших школярів через наступні: мотиваційний, знанневий (когнітивний), організаційно-діяльнісний, духовно-моральний, рефлексивно-коригуючий. Дана класифікація, на нашу думку, є оптимальною та окреслює основні аспекти готовності вчителя початкових класів до виконання зазначеної діяльності. Вважаємо за необхідне зазначити, що всі її компоненти важливо розглядати у взаємозв'язку і взаємозалежності, до того ж, кожен наступний має бути логічним продовженням достатньо сформованого попереднього. Тобто, від того, як сформований попередній, певною мірою залежить якість сформованості наступного.

Першим компонентом структури готовності педагога до професійної діяльності визначаємо мотиваційний, оскільки саме він сприяє формуванню позитивного ставлення до певного виду діяльності, усвідомленню важливості її виконання. Вважаємо його одним із найбільш значущих, тому що за умови вмотивованості, бажання розв'язувати будь-які освітні завдання, можемо сподіватися на успіх їх реалізації. Коли педагог зрозуміє важливість формування у молодших школярів наукової картини світу, відчує потребу до такої діяльності, він буде прагнути пошуку шляхів виконання даної мети, свідомо і зацікавлено сприймати інформацію, запропоновану з даної теми, залучатися до співпраці з колегами, оволодіваючи певними професійними вміннями, обговорюючи отримані результати та впроваджуючи їх у практичну професійну діяльність і коригуючи її. Виходячи з того, що навчання у післядипломній освіті для педагога – засіб розв'язання професійних завдань, важливо допомогти вчителю усвідомити важливість даної проблеми, пояснити її актуальність, зробити її “власною”, особистісною, обов'язково залучаючи до цього процесу професійний та життєвий досвід кожного педагога. Сформованість даного компонента, на нашу думку, здатна забезпечити сформованість й узгодженість наступних.

Наступним компонентом сформованості готовності до відповідної діяльності вважаємо когнітивний, суть якого, перш за все, полягає в отриманні слухачами теоретичних знань з проблеми. Зміст означеного компонента передбачає і забезпечує якісні зміни, які відбуваються у фахово-кваліфікаційному, загальнокультурному та функціональному рівнях педагога в результаті здобуття ним певних знань з проблеми, що досліджується [6].

Зважаючи на особливості процесу підготовки вчителів початкових класів до формування наукової картини світу учнів, варто забезпечити цілісність і необхідний мінімум знань для рішення проблеми, що вивчається.

Серед них: розуміння понять “наукова картина світу”, “світоглядні уявлення”, “світогляд” та усвідомлення особливостей їх формування у молодших школярів; знання педагогами вікових психолого-фізіологічних особливостей учнів даної вікової групи та розуміння особливостей організації їх навчально-пізнавальної діяльності з метою забезпечення адекватності (науковості) та цілісності (повноти, систематизації й узагальнення) знань молодших школярів; знання основних принципів, підходів, закономірностей процесу формування наукової картини світу учнів початкових класів.

Когнітивний компонент є також надзвичайно важливим, оскільки за умов наявності у педагога міцних знань з проблеми можна розраховувати на глибоке її розуміння. Тоді вчитель зможе свідомо забезпечити оптимізацію навчально-виховного процесу в початковій школі, що є головним шляхом формування наукової картини світу в молодших школярів.

Наступним компонентом класифікації визначаємо організаційно-діяльнісний, що передбачає оволодіння педагогами способами і прийомами, формами і методами, необхідними для формування наукової картини світу в молодших школярів. Його зміст розкриває перспективи і окреслює шляхи реалізації мети і завдань відповідного напрямку педагогічної діяльності. Розуміючи зв'язок даного компонента з попереднім, вважаємо за потрібне наголосити на тому, що не лише знання необхідні педагогу для плідної праці з учнями. Головне – грамотно, доцільно, ефективно, своєчасно, творчо та майстерно їх використовувати у професійній діяльності. Зміст даного компонента розглядаємо неоднозначно. З одного боку, викладачеві важливо обрати оптимальні форми і методи роботи з учителями, що спроможні забезпечити ефективну підготовку фахівців до розв'язання відповідної освітньої задачі. З іншого – треба спрямувати увагу вчителів початкових класів на ознайомлення та свідомий добір оптимальних форм і методів, що сприятимуть накопиченню наукових знань в учнів, виробленню умінь використовувати їх у різних видах навчально-пізнавальної та трудової діяльності, отже – формуванню наукової картини світу в учнів. У доборі методів, що сприяють формуванню наукової картини світу молодших школярів мають брати участь і самі вчителі, активізуючи і використовуючи власний професійний досвід. Слухач курсів обов'язково має бути суб'єктом цього процесу.

Необхідним компонентом класифікації вважаємо духовно-моральний, який віддзеркалює наявність і формування особистісних якостей педагога. На нашу думку, готовність до виконання зазначеної діяльності передбачає наявність у педагога низки духовних, морально-етичних якостей, які допоможуть не тільки грамотно будувати навчально-виховний процес у початковій школі, але й успішно здійснювати процес виховання дітей. Для цього вчителю треба бути взірцем для своїх вихованців, бо кожне знання, яке отримує дитина, має бути складовою не тільки адекватної, а й позитивної, творчої картини світу. У її формуванні може брати участь лише педагог, здатний глибоко проникнути в духовний світ своїх учнів, сприймаючи кожну дитину як особистість, що має свій багатогранний світ пізнання, творчості, власного розуміння оточуючого. У цей світ можна увійти тільки з добрими, світлими помислами, щоб не зашкодити подальшому знайомству малюка з різними аспектами життя. А для цього необхідно, як зазначав В.Сухомлинський: “найтонше розуміння й відчуття дитячого пізнання світу – пізнання розумом і серцем” [7, с.19]. Для цього світогляд педагога має бути не лише науковим, а й гуманістичним. На нашу думку, робота над вдосконаленням та самовдосконаленням духовно-моральної сфери особистості, що працює з дітьми, є необхідною та обов'язковою умовою ефективності педагогічної діяльності з формування об'єктивних світоглядних уявлень в учнів початкової школи.

Від того, як сформований духовно-моральний компонент, великою мірою залежить і сформованість наступного – рефлексивно-коригуючого, що дає можливість вчителю не тільки оцінити власну діяльність в означеному напрямі, але й коригувати її з урахуванням

отриманих результатів. Як неодноразово зазначалося, навчання для дорослих людей, зокрема вчителів початкових класів – не мета, а засіб задоволення власних професійних потреб. Відтак, оцінка його знань і умінь збоку сторонньої людини, характеристика його діяльності з певного виду буде мати не стимулюючий, а формальний характер (А.Зубко). Ми погоджуємося з А.Зубком у тому, що результативність процесу навчання у післядипломній освіті “полягає не стільки в якості засвоєння слухачем певної суми знань, оволодінні певними вміннями і навичками, скільки у спроможності педагогічних працівників вміло застосовувати набуте у своїй практичній діяльності, вдосконалювати її та себе” [8, с.76]. Надзвичайно важливою умовою готовності педагога до формування наукової картини світу молодших школярів, на нашу думку, є вміння вчителя адекватно оцінювати власну професійну діяльність. Важливо, щоб учитель розумів, що його знання постійно потребуватимуть доповнення і корекції, та був готовим до навчання протягом життя і постійного процесу самоосвіти. Відтак рефлексивно-коригуюча діяльність має стати основою подальшої самоосвітньої діяльності вчителів та подальшого вдосконалення процесу їх підготовки у післядипломній освіті до формування наукової картини світу у молодших школярів.

Узагальнюючи вищезазначене, слід наголосити, що структура готовності вчителів початкових класів у післядипломній освіті до формування наукової картини світу учнів є досить динамічною і обов’язково має реагувати на зміни у різних сферах життя, суспільства, на потреби педагогів, їх запити у зв’язку з проблемою, що розглядається. Така готовність являє собою складне, цілісне, динамічне утворення, що складається із системи взаємопов’язаних та взаємозалежних компонентів, які задовольняють вимоги до такої діяльності. До таких компонентів відносимо мотиваційний, когнітивний, організаційно-діяльнісний, духовно-моральний, рефлексивно-коригуючий. Окреслена класифікація, на нашу думку, відображує суть і окреслює основні аспекти готовності вчителя початкових класів до виконання означеної діяльності. Важливу роль у її формуванні має відіграти сучасна система післядипломної освіти, різні аспекти ефективної діяльності якої, безперечно, потребують подальшого дослідження. Детального розгляду заслуговують питання організації самоосвітньої діяльності педагогів з означеної проблеми у курсовий і міжкурсний періоди навчання в післядипломній освіті.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. – 2002. – 23 квітня (№ 33). – С. 4-6.
2. Бабанський Ю.К. Проблемы повышения эффективности педагогических исследований: дидактический аспект. – М.: Педагогика, 1982. – 192 с.
3. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психология высшей школы. – М.: Просвещение, 1982. – 384 с.
4. Деркач А.А., Исаев А.А. Акмеологические основы становления психологической и профессиональной зрелости личности. – М.: РАУ, 1995. – 208 с.
5. Кондрашова Л.В. Методика подготовки будущего учителя к педагогическому взаимодействию с учащимися. – М.: Прометей МГПИ им. Ленина, 1998. – 160 с.
6. Протасова Н.Г. Гуманізація післядипломної освіти педагогів. – К., 1998. – 151 с.
7. Сухомлинський В.А. Сердце отдаю детям. Рождение гражданина. Письма к сыну / Василий Александрович Сухомлинский – 2-е изд. – К.: Рад.шк., 1987. – 554 с.
8. Зубко А.М. Організація навчального процесу в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів: Монографія. – Херсон: Айлант, 2006. – 124 с.

Примакова В.В.

СТРУКТУРА ГОТОВНОСТИ УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ К ФОРМИРОВАНИЮ У УЧАЩИХСЯ НАУЧНОЙ КАРТИНЫ МИРА

В статье рассматривается проблема подготовки педагогов в последипломном образовании к формированию у младших школьников научной картины мира, очерчены и охарактеризованы структурные компоненты готовности к такой деятельности.

Ключевые слова: готовность учителей начальных классов, научная картина мира, структура готовности, подготовка в последипломном образовании.

Primakova V.V.

**THE STRUCTURE OF THE READINESS OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS
TO THE FORMATION OF STUDENTS' SCIENTIFIC WORLD**

The paper considers the problem of training teachers in graduate education in the formation of the younger students the scientific world picture, delineated and described the structural components of preparedness for such activities.

Key words: willingness to primary school teachers, scientific world, the structure of readiness, pidgotovka in graduate education.

УДК 378

Смолінська О.Є.

**ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ
ОСВІТИ: КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ**

У статті проаналізована характерологічна типологія організаційних культур співвідносно з основним напрямом діяльності педагогічного університету, актуальними завданнями університетської освіти в цілому. Особливу увагу звернено на перспективи трансформаційних процесів, що зараз активно відбуваються в педагогічній освіті.

Ключові слова: університетська педагогічна освіта, організаційна культура, гуманізація.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Проблема гуманізації навчання та виховання у нашому інформаційно перенасиченому житті стала ключовою саме у зв'язку із обмеженням інформативних можливостей цих процесів, уневажненням фактору “першовідкривацтва” в інтелектуальному розвитку, що було прерогативою освіти. Суперечливість сучасного етапу розвитку вищої педагогічної освіти та невизначеність її майбутнього, щодо якого існує низка сценаріїв – від райдужних, як-от формування спільноти знань, до глибоко песимістичних, спричинили певну дезорієнтацію у галузі в цілому та в окремо взятих її установах зокрема. У цьому не слід “звинувачувати”, щоправда, лише сучасні тенденції, адже розрив між теорією та практикою, наукою та освітою існував здавна і не лише в Україні, проте саме сьогодні стимулювало відцентрові процеси, посиливши їх стрімкими технологічними новаціями та, головне, інформаційною навалою. Необхідність збереження освітою ознак цілісності, системності та поєднання їх із новаціями як в інституційній, так і в особистій площинах – актуальні завдання сучасної української вищої педагогічної освіти.

У нашому суспільстві триває активна дискусія щодо місця й ролі університетського знання, яке саме по собі не викликає заперечень, але коли йдеться про його професійну спрямованість (педагогічну, економічну, правничу, інженерну, медичну тощо) висловлюються сумніви з приводу доречності реалізації професійної підготовки через університет.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми. Проблеми університетської освіти розглядаються М. Квієком [2], О. Мещаніновим [5], Р. Кобилкіним [3], у збірниках наукових праць “Університетська автономія” Національного університету “Києво-Могилянська академія” [10], “Університетська автономія: її друзі та вороги” [11], “Покликання університету” [7]. Культурній проблематиці у вищій освіті присвячена книга Г. Хоружого [12], статті О. Романовського та співавторів [8, 9], В. Кубко [4], Парсяка В.Н. і Драгомірової І.М. [6]. Однак, попри значний науковий